

Handläggare:

emelie.mynde@fub.se

hanna.bastrup@autism.se

Solna, 20 februari 2024

Till utredare Dennis Dioukarev

Skrivelse från Riksförbundet FUB och Autism Sverige angående utredning om betalning med kontanter för livsnödvändiga varor

Med anledning av utredningen om möjligheten att betala med kontanter för livsnödvändiga varor vill ovan nämnda förbund meddela utredningen följande synpunkter.

Kontanter används i allt mindre utsträckning i Sverige. På tio år har andelen som betalar med kontanter minskat från cirka 40 procent till under 10 procent och många butiker har helt slutat att ta emot kontanter, eftersom man endast accepterar kort och andra digitala betalmedel. Svårigheten att använda kontanter medför betydande inskränkningar för de personer som på grund av funktionsnedsättning inte kan använda kortbetalningar eller digitala betalningsmetoder. Riksförbundet FUB och Autism Sverige uppmanar därför utredaren att beakta tillgänglighetsaspekter samt att ha ett funktionsrättsperspektiv vid översynen av möjligheten att betala med kontanter för livsnödvändiga varor.

Riksförbundet FUB och Autism Sverige har under en längre tid tagit emot oroande signaler från anhöriga till personer som bor på gruppbostäder enligt LSS, angående att det blir allt svårare för de boende att genomföra betalningar. Det gäller viktiga behov som matinköp och betalning för olika aktiviteter med mera. Många personer med intellektuell funktionsnedsättning och /eller autism kan i praktiken inte få ett betal-/kreditkort och är därmed helt hänvisade till kontanta medel.

Helt digitala betalningsmetoder som kräver digital identifiering är dessvärre också uteslutna. Banker utfärdar nämligen inte digital e-legitimation (Bank-id) till personer som inte kan underteckna själva, utan företräds av en god man. I dagsläget är det bankerna som utfärdar Bank-id. Banker är privata företag och har inte någon skyldighet att utfärda en e-legitimation till alla som efterfrågar en sådan. Svårigheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism att få en egen digital legitimation och bankkort gör att personal i bostaden många gånger använder sina egna bankkort, för att sedan reglera utläggerna med anhöriga eller en god man.

För de som lyckas få ett bankkort uppstår andra utmaningar eftersom det är en värdehandling som den enskilde måste hålla under uppsikt. Detta är i princip omöjligt genom att bankkortet ofta förvaras i låsta utrymmen utanför den enskildes bostad. Bristande tillgänglighet i

---

¹ <https://www.riksbank.se/sv/betalningar--kontanter/sa-betalar-svenskarna/sa-betalar-svenskarna-2020/1.-betalningsmarknaden-digitaliserar/kontanterna-tappar-mark>

samband med sjukfrånvaro av ordinarie personal och tillkommande vikarier gör att problem med att genomföra betalningar eller aktiviteter lätt uppstår för den enskilde.

I vissa fall har det även förekommit olika former av stöld och bedrägerier i samband med att bankkort och koder hanterats av personal. Sådana ekonomiska övergrepp eller risken för dylika situationer är påfrestande och påverkar den psykiska hälsan.

Förslagen i delbetänkandet SOU 2023:61 ”En säker och tillgänglig statlig e-legitimation”, visar på att det kommer bli svårt för ställföreträdare att hjälpa sin huvudman att använda en kommande statlig e-legitimation utan att ytterligare åtgärder vidtas. Finansdepartementet behöver därför ur ett tillgänglighetsperspektiv ha en helhetssyn kring hur personer med funktionsnedsättning kan betala för samtliga varor i samhället. Vi hänvisar angående detta till Riksförbundet FUB:s remissvar på delbetänkandet samt till en skrivelse till civilminister Erik Slottner den 17 januari 2024.

Av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, funktionsrättskonventionen, framkommer i artikel 9 att;

”För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva oberoende och att fullt ut delta på alla livets områden, ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations och kommunikationsteknik (IT) och system samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden”

Att leva oberoende och att fullt ut delta på alla livets områden innebär att kunna betala för de varor och tjänster som finns. Enligt Sveriges internationella åtaganden behöver det därför säkerställas att personer med funktionsnedsättning kan betala på samma villkor som andra i samhället.

Sammantaget innebär ovanstående att det i detta avseende finns en betydande klyfta mellan personer med funktionsnedsättning och personer utan funktionsnedsättning. För våra förbund är detta en viktig rättighetsfråga ur ett tillgänglighetsperspektiv, som måste säkerställas så att det fungerar för samtliga medborgare. Det handlar därmed inte enbart om beredskap vid krissituationer. Även om detta är nog så viktigt så är möjligheten att betala med kontanter en viktig fråga dagligen för många av våra medlemmar. För personer som har kontanter som enda möjliga betalningsmedel blir möjligheten att betala med dessa livsnödvärdigt inte bara för att betala för livsmedel utan för att kunna betala vid till exempel transporter eller vid evenemang och restauranger.

Vi träffar er gärna för att dela med oss av vår omfattande kunskap om de svårigheter personer med funktionsnedsättning har med att kunna använda kontanter i samhället samt om möjligheten att tillgå digitala betalningsmedel.

Christina Heilborn

Förbundssekreterare
Riksförbundet FUB

Camilla Rosenberg

Förbundsordförande
Autism Sverige